

Dronningberget
naturreservat

Prinsesseåsen
naturreservat

Statsforvalteren i Oslo og Viken, 26.01.2023

Besøksstrategi

Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater

Figur 1 Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Innhold

1	Innledning	3
1.1	Formål.....	4
1.2	Kort om rammeverk	4
1.2.1	Verneformål	4
1.2.2	Forvaltningsplan	5
1.2.3	Nasjonal merkevarestrategi	5
2	Kunnskapsgrunnlaget	5
2.1	Sårbare naturverdier	6
2.2	Den besøkende	9
2.3	Annen relevant kunnskap	11
2.4	Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen	12
3	Mål og strategiske grep	12
3.1	Mål med besøksforvaltningen	12
3.2	Strategiske grep.....	13
3.2.1	Innfallsport med informasjonsplakat.....	13
3.2.2	Kanaliserer ferdsel	14
3.2.3	Fundamentene benkes.....	15
3.2.4	Dialog med andre aktører	15
4	Tiltaksplan	16

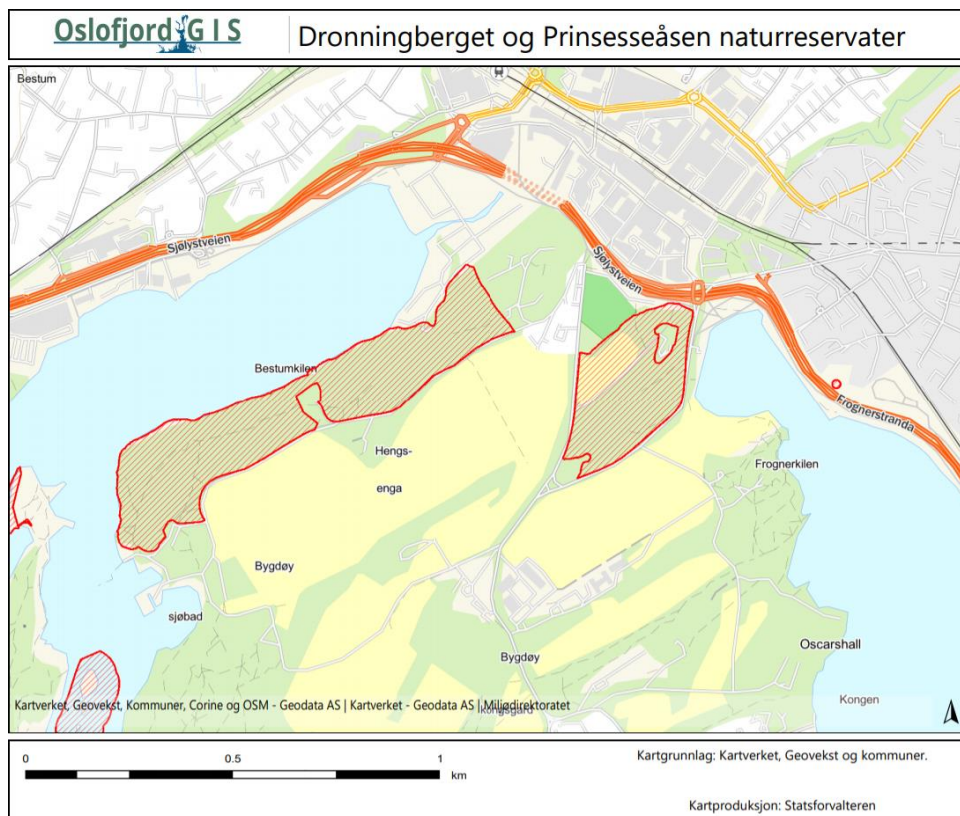
1 Innledning

Dette er en felles besøksstrategi for følgende naturreservater:

- Dronningberget naturreservat
- Prinsesseåsen naturreservat

Dronningberget naturreservat og Prinsesseåsen naturreservat i Oslo kommune dekker henholdsvis et areal på 85 og 166 daa og ble opprettet i februar 2012. Formålet med vernet av Dronningberget er å ta vare på naturtypen kalklindeskog. Formålet med Prinsesseåsen naturreservat å bevare naturtypene lågurt-lyngfurukalkskog og kalklindeskog, der førstnevnte er dominerende. Områdene forvaltes av Statsforvalteren i Oslo og Viken.

I verneforskriften til begge verneområdene går det frem at det skal utarbeides en felles forvaltningsplan for Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater vernet med hjemmel i naturmangfoldloven og Bygdøy kulturmiljø med hjemmel i kulturminneloven. Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater og Bygdøy kulturmiljø er et viktig rekreasjons- og friluftsområde som blir hyppig brukt. Det er viktig, og naturlig, at en besøksstrategi er en del av en slik forvaltningsplan.

Figur 2 Dronningberget naturreservat (t.h.) og Prinsesseåsen naturreservat (t.v.). Her markert i rødt skravert område

1.1 Formål

Denne besøksstrategien skal legge til rette for å styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og ikke gå på bekostning av den lokale verdiskapningen.

1.2 Kort om rammeverk

I områder vernet etter naturmangfoldloven er det verneforskriften som spesifiserer hvilke naturverdier som ligger til grunn for vernet. Alle aktuelle tiltak i forbindelse med skjøtsel, tilrettelegging og vedlikehold må derfor ta utgangspunkt i verneformålet, og være i samsvar med dette. Det er områdenes verneforskrifter som regulerer bruken av områdene og som i hovedsak ligger til grunn for denne besøksstrategien.

1.2.1 Verneformål

Dronningberget naturreservat: <https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2012-02-17-169>

Formålet med naturreservatet er å ta vare på naturtypen kalklindeskog. Kalklindeskogen har lang økologisk kontinuitet og høy naturvitenskapelig verdi. Skogen har særlig betydning for naturmangfold og har et høyt antall truede arter av sopp, der en art er endemisk.

Videre er det et formål med vernet å sikre kulturmiljøverdiene i området som historisk særlig er knyttet til funksjonene kongelig sommerresidens, folkepark og friluftsområde.

Prinsesseåsen naturreservat: <https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2012-02-17-170>

Formålet med naturreservatet er å bevare naturtypene lågurt-lyngfurukalkskog og kalklindeskog, der førstnevnte er dominerende. Skogen har særlig betydning for naturmangfold og har høy naturvitenskapelig verdi. Området inneholder et høyt antall truede arter av sopp og enkelte truede insekter. Én soppart er endemisk.

Videre er formålet med vernet å sikre kulturmiljøverdiene i området som historisk særlig er knyttet til funksjonene kongelig sommerresidens, folkepark og friluftsområde.

1.2.2 Forvaltningsplan

Besøksstrategien er basert på forvaltningsplanen, men vil ikke inngå som et eget kapittel. Bakgrunnen er at det trolig vil være nødvendig å revidere besøksstrategien hyppigere enn forvaltningsplanen. Dette kommer av at besøkstrykk og besøksmønster kan endres svært raskt, noe som kan gjøre det nødvendig å foreta en større eller mindre revisjon av besøksstrategien.

1.2.3 Nasjonal merkevarestrategi

Nasjonal merkevarestrategi for verneområder ([Designmanual for Norges nasjonalparker](#)) setter rammer for arbeidet med informasjon og skilting. Alle verneområder i Norge er offisielle aktører under denne merkevaren. Informasjonsplakater som settes opp innenfor verneområdene skal følge merkevaren.

2 Kunnskapsgrunnlaget

Statsforvalteren har god kunnskap om verneverdiene i de to verneområdene. Kunnskapen er basert på verneprosessen, kartlegginger, fagrapporter og arbeid i forbindelse med forvaltningsplan. Kunnskap om brukere av området er mindre kjent. Det er ikke utført brukerundersøkelser eller besøkstellinger som sier noe om antall besøkende, men ut fra vegetasjonsslitasje, stier og forsøpling kan vi allikevel si med sikkerhet at områdene er hyppig besøkt. Kunnskapen om de besøkende er i stor grad basert på befaringer utført av Statsforvalteren og SNO samt tilbakemeldinger fra brukere av området. Statsforvalteren anser kunnskapen om de besøkende som god nok for å kunne utarbeide en enkel besøksstrategi.

Det er utført flere naturfaglige registreringer på Bygdøy og kunnskapsgrunnlaget om naturverdiene i begge reservater kan anses som godt. Se tabell 1 for naturfaglige rapporter og registreringer.

Tabell 1 Naturfaglige rapporter og registreringer

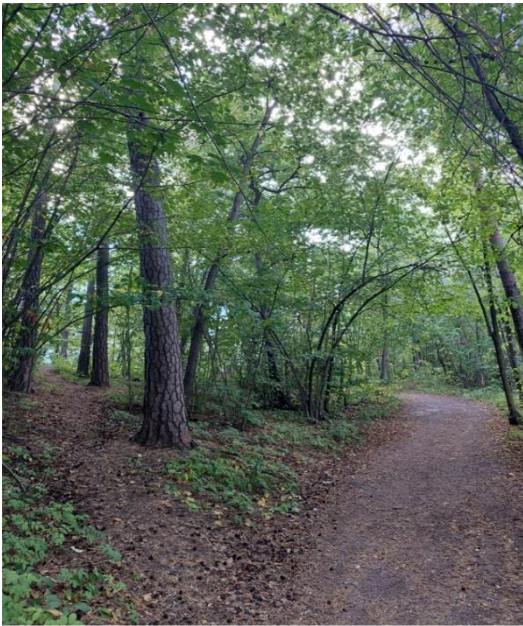
Forfatter&/Utgiver	Tittel	År	Beskrivelse
NINA Rapport 77	Naturverdier på Bygdøy	2005	Beskrivelse og vurdering av alle halvøyas naturtypelokaliteter, som omfatter mesteparten av Bygdøy kulturmiljø
NINA Rapport 1344 (Brandrud, T.E., Bendiksen, E. & Nordén, B.)	Faglig grunnlag for skjøtselsplan for Dronningberget og Hengsåsen naturreservater i Oslo kommune	2018	
NINA rapport 1345 (Bendiksen, E.)	Naturtyper og soppflora på Bygdøy, Oppdatering 2018	2018	En oppdatert versjon av «Naturverdier på Bygdøy» fra 2005
NINA Rapport 1539 (Endrestøl, A. & Berggren, K.)	Insekter og edderkoppdyr på Bygdøy, Oslo kommune - Supplerende kartlegging og statusoppdatering.	2018	Nye undersøkelser om insekter

For omtrent halvparten av Bygdøy (den statseide delen) er det gjort supplerende feltarbeid. Faktaark er oppdatert både med hensyn til innhold av botaniske og mykologiske verdier og revidert med hensyn til norsk rødliste for arter (2015), videre supplert med hensyn til Truete naturtyper i Norge (2011) og beskrivelser er justert ut fra siste revisjon av DN-håndbok 13 for naturtyper.

2.1 Sårbare naturverdier

Dronningberget er dominert av skogtypen kalklindeskog (ID BN00064659), som generelt er av høy naturverdi. Kalklindeskog er en sterkt truet og reliktpreget naturtype, dvs. restforekomster etter større lindeskoger som tidligere hadde stor utbredelse. Videre er dette et hotspot-habitat med høy tetthet av truete, spesialiserte arter. På grunn av disse kvalitetene har kalklindeskogen blitt en utvalgt naturtype. Dronningberget er den største forekomsten vi har av kalklindeskog i Norge i dag.

Hovedstiene er robuste, og er i de aller fleste områdene tørre selv i perioder med mye nedbør. Faren for ferdsel og slitasje rundt hovedstiene anses som liten. Det er derimot flere nye og mindre stier mellom hovedstiene, der noen oppstår som snarveier og andre som vei ut til utkikkspunkter. Snarveier er ikke tilrettelagt og bidrar til økt slitasje. Bruken av disse er langt mindre enn på hovedstiene, men ikke ønskelig fra forvaltningens side.

Figur 3. Til venstre: snarvei opp til Sæterhytten. Høyre: Ny og mindre sti mellom hovedstiene.
Foto: Statsforvalteren i Oslo og Viken, Jørgen Liebig-Larsen

Nordøst i verneområdet, på nedsiden av Sæterhytten er det et mindre område med utsikt som ofte blir brukt av besøkende. Området blir stadig utsatt for at besøkende henter inn benker fra andre steder (blant annet Sæterhytten), noe som resulterer i slitasje og forsøpling. Forvaltningen har ryddet området i flere omganger, men benker og søppel kommer stadig vekk tilbake. Dette er, og vil sannsynligvis forbli en utfordring i Dronningberget naturreservat.

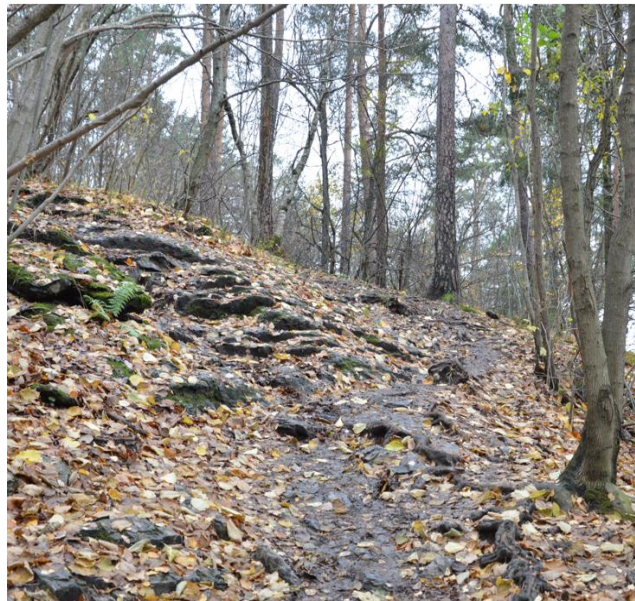
Figur 4. «Rasteplass» nedenfor Sæterhytten. Foto: Statsforvalteren i Oslo og Viken, Jørgen Liebig-Larsen

Prinsesseåsen naturreservat er vernet for å bevare naturtypene lågurt-lyngfurukalkskog og kalklindeskog, der førstnevnte er dominerende. Skogen har særlig betydning for naturmangfold og har høy vitenskapelig verdi. Området inneholder et høyt antall truede arter av sopp og enkelte truede insekter. Én soppart er endemisk.

For å trekke frem noen av særlig interessante, spesialiserte og iøynefallende arter kan lindepraktbiller (EN) som er knyttet til nylig død ved lindeved trekkes fram. Lindepraktbiller er kun funnet et par andre steder utenom Prinsesseåsen i hele Skandinavia. En annen rødlistet billeart; *Prionynchus ater* (NT) ble i 2006 funnet i vindusfelle. Denne er knyttet til rødmold i bunnen av hule edelløvtrær. Forekomstene av denne og også enkelte andre av rødlisteartene kan ha en primær tilknytning til de svært grove lindetrærne som står utenfor reservatgrense ved Hengsengen, men med de grove linde- og eiketrærne som finnes også innenfor reservatet antar vi at disse artene har egnede livsmiljø her også. Det er allikevel lite som tilsier at disse artene påvirkes negativt av de besøkende i området.

Kalklindeskogen er til en viss grad sårbar for ferdsel. I perioder med mye nedbør blir stiene fort gjørmete. Folk søker da ut i kantene hvor det er tørrere, noe som fører til økt slitasje i kantene og bredere stier. Slik ferdselen er nå, og særlig dersom den skulle øke i fremtiden, er det fare for at det kan oppstå ytterligere slitasje og spredt ferdsel i form av forgreininger, snarveier og parallelle stier. Også lågurt-lyngfurukalkskog kan være sårbar for ferdsel der det er særlig grunnlendt og kupert. Her er vegetasjonen sårbar og det kan fort oppstå slitasje og nye stier og tråkk. Det finnes også enkelte mindre stier mellom hovedstiene. Det kan se ut som at hovedparten av stiene kommer av at folk skal ned til

vannet og de strendene som ligger mer skjermet enn de mer populære badestrendene. Disse vil bidra til spredt ferdsel og økt slitasje, men bruken er langt mindre enn på hovedstiene.

Figur 5. Til venstre: Ny sti som følge av at besøkende skal ned til vannkanten. Til høyre: Bratt bakke med tydelige spor etter slitasje. Foto Statsforvalteren i Oslo og Viken, t.v. Jørgen Liebig-Larsen og t.h. Truls Aas

2.2 Den besøkende

Daglig er det en stor transport av fastboende på veiene gjennom Bygdøy kongsgård. I tillegg er det transport av turister til museene, og i sommerhalvåret er badestrendene, kafeer og båthavner mye besøkt. En ikke ubetydelig mengde besøkende kommer også fra nærområdene både til fots eller på sykkel. Bygdøy kulturmiljø gir muligheter for rekreasjon og er treningsarena for mange. Dette er en tradisjon som er ivaretatt fra folkeparktiden og som blir av stadig større betydning.

Rekreasjon i form av gå- eller løpeturer anses for å være en av de viktigste opplevelsene i verneområdene (basert på befaringer), men bruk av sykkel foregår også i en viss grad. I tillegg brukes området i en viss grad ifm. turisme og næring. Området gir publikum gode kultur- og naturopplevelser, samtidig som det ligger svært sentralt og lett tilgjengelig i Oslo. Det er ingen direkte relasjon mellom verneområdene og reiselivet, men man finner flere aktører som reklamerer med «flotte turstier for både syklist og gående».

Det er i begge reservatene bestemmelser om ferdsel og bruk som sier at all ferdsel skal skje varsomt og at man skal ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturmiljøet, jf. § 5.

Videre er motorisert ferdsel forbudt og bruk av sykkel (inkl. elsykler), hest og kjerre, samt riding forbudt utenom eksisterende veier og merkede stier.

I Dronningberget naturreservat er det flere plasser tilrettelagt med benker. Noen er plassert ut langs stiene og andre i områder med et preg av åpenhet. Benkene skal bidra til å gi den besøkende naturopplevelser og restitusjon, men utsikt skal ikke være i fokus. Ved Sæterhytten er det et høyt besøkstall, og her er det satt ut flere benker ved siden av hverandre. Mindre krattoppslag kan fjernes i skråningen mot nordøst i henhold til forvaltningsplanen, men det skal gjøres i samråd med forvaltningsmyndigheten.

Figur 6. Til venstre: Benker ved Sæterhytten. Til høyre: Benk langs sti. Nederst: Villparkering og hensetting av biler langs Bygdøyveien. Foto: Statsforvalteren i Oslo og Viken, Jørgen Liebig-Larsen og Truls Aas

Figur 7. Til høyre: Flere «gapahuker» er bygd og satt ut i reservatet. Til venstre: Klassisk eksempel av forsøpling i reservatene. Begge bildene tatt i Prinsesseåsen naturreservat. Foto: Statsforvalteren i Oslo og Viken, Jørgen Liebig-Larsen

Dagens bruk er i hovedsak ønskelig, men det finnes utfordringer knyttet til at naturområdene blir brukt til etablering av telt- og leirplasser over lengre tid, hyttebygging, villparkering og forsøpling inkl. avføring.

2.3 Annen relevant kunnskap

Det er tidligere tilrettelagt for gode turmuligheter i Dronningberget naturreservat. Stiene er dekket med duk og grus som gir et robust stinett som tåler høy belastning. Derfor er det viktig å kanalisere ferdselen inn på disse stiene, og unngå etablering av nye stier.

Sæterhytten på Dronningberget er et populært selskapslokale og brukes fra slutten av april til begynnelsen av oktober. Bygningen kan brukes til konfirmasjoner, sommerfester og små arrangementer av mange slag. Sæterhytten med omkringliggende bygninger og Wedelmonumentet er ikke en del av Dronningberget naturreservat. De besøkende kan benytte seg av et robust stinett og egen adkomstvei, og ferdsel til Sæterhytten antas ikke å forringe verneverdiene nevneverdig. Wedelmonumentet er trolig med på å øke antall besøkende i området, men også her er tilretteleggingen god.

Merket kyststi går gjennom både Dronningberget og Prinsesseåsen og anses som en bidragsyter til antall besøkende/brukere, men også til en kanalisering av ferdsel.

2.4 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

Kunnskapsgrunnlaget for Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater synliggjør utfordringer og muligheter. Basert på følgende ser vi at det er behov for en besøksstrategi som poengterer utfordringer og mulige løsninger/strategier:

Det er en tendens til at nye stier eller «snarveier» viser seg i terrenget. Snarveier kommer ofte til syne når de besøkende velger å gå utenom hovedstiene for å spare tid. Når en slik sti kommer til syne, vil flere besøkende benytte seg av den samme stien. Dette gir unødig slitasje på øvrige områder i naturreservatene og på verneverdiene.

Når det er fuktig i terrenget ser man også tydelige spor av at besøkende går utenfor og på sidene for å unngå de vanskelige/krevende partiene. Dette fører til økt slitasje. Også i Prinsesseåsen er oppfølging av stinettet viktig for å unngå nye stier og snarveier.

3 Mål og strategiske grep

3.1 Mål med besøksforvaltningen

De besøkende skal føle seg velkommen til et godt ivaretatt naturområde og skal enkelt kunne skaffe seg informasjon om verneverdiene. Økt kunnskap, bevissthet og forståelse for vernet vil trolig bidra til mer hensynsfull atferd og samtidig øke opplevelseskvaliteten for de besøkende. Det er derfor et mål at majoriteten av de besøkende skal være klar over at de befinner seg i et verneområde.

Denne besøksstrategiens mål er å gi en strategi som kan legge til rette for å styre bruken av Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater slik at forståelsen for vernet øker og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig.

Konkrete målsetninger er listet opp under:

1. Etablere tydelige innfallsporter med god og tydelig informasjon
2. Kanalisere ferdsel

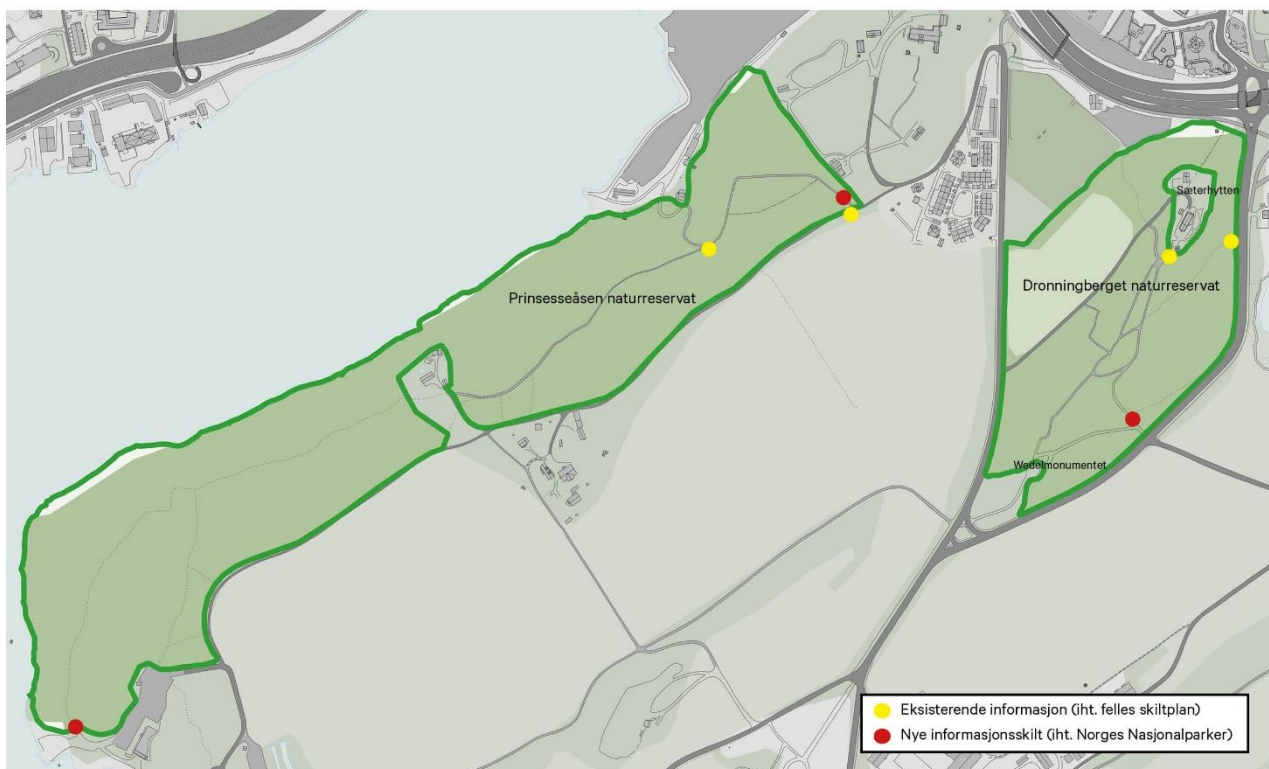
3.2 Strategiske grep

For å legge til rette for gode opplevelser for publikum, både med hensyn til natur- og kultur, og samtidig ivareta de store naturverdiene, er en overordnet strategi å sørge for at opplevelsene skal skje ved bruk av innfallsportene og eksisterende stinett. Resterende områder skal ikke tilrettelegges, slik at bruken blir minst mulig i områder som bør være mest mulig urørt.

Alle besøkende skal oppleve å være velkommen til et rent og godt ivaretatt miljø og kulturlandskap. Det skal være en til to innfallsporter i hvert reservat. Innfallsportene skal synliggjøre starten på det etablerte og hardføre stinettet. Å definere og synliggjøre en innfallsport vil også bidra til å kanalisere ferdselen ut på det etablerte og hardføre stinettet, for å unngå slitasje på verneverdiene. Skilt bør plasseres på en tydelig og hensiktsmessig plass. Ved innfallsportene kan det vurderes om bommene skal byttes ut med stein eller annet slik at innfallsportene får et mer naturlig preg og samtidig opprettholder en viss barriere for biltrafikk/parkering.

3.2.1 Innfallsport med informasjonsplakat

Innenfor Bygdøy kulturmiljø er det utarbeidet en felles skiltplan med tre skilttyper; innfallsskilt, områdeskilt og faktaskilt. Skiltplanen er utarbeidet i samarbeid mellom alle involverte aktører der skiltene skal kommunisere både natur- og kulturverdier. Denne praksisen kan fortsette, men nye innfallsskilt/informasjonsstavler bør settes opp i hvert reservat for å synliggjøre innfallsportene og øke forståelsen av vernet og verneverdiene. Før nye innfallsskilt settes opp er det nødvendig å ha en dialog med Bygdøy Kongsgård og Statsbygg. Se figur 8 for eksisterende informasjonspunkter i tilknytning til reservatene. Informasjonsplakatene skal sette søkelys på naturreservatet, inneholde informasjon om verneverdiene og oppfordre til hensynsfull adferd. Dette kan gi en økt forståelse for vernet og hvorfor man skal ta vare på området. Se bilder nedenfor med forslag til plassering av informasjonsskilt ved innfallsportene.

Figur 8 Røde punkter viser innfallsport og plassering av nye informasjonsskilt i hhv. Prinsesseåsen naturreservat (t.v.) og Dronningberget naturreservat (t.h.)

3.2.2 Kanalisere ferdsel

I Dronningberget er det allerede etablert et robust stinett ved bruk av duk og grus, og her trengs det ikke ytterligere tiltak. Oppfølging og vedlikehold av stinettet vil bidra til å unngå nye stier. Det er viktig å avdekke nye stidannelser tidlig og midlertidig sperring kan bli nødvendig til vegetasjonen er gjenopprettet. I slike tilfeller skal det informeres om varigheten av tiltaket og hvilke naturverdier sperringen skal ivareta.

I Prinsesseåsen naturreservat er ikke stinettet like robust som i Dronningberget. Det er flere plasser med synlige slitasjeskader som brer seg ut på begge sider av stien. Det er enkelte fuktige områder som bør utbedres på lik linje med Dronningberget med duk og grus. Det kan også bli nødvendig å sette opp ledegjerder i brattere og til dels grunnlendte deler av stinettet. Det er viktig å avdekke nye stidannelser tidlig og midlertidig sperring kan bli nødvendig til vegetasjonen er gjenopprettet. I slike tilfeller skal det informeres om varigheten av tiltaket og hvilke naturverdier sperringen skal ivareta.

3.2.3 Fundamentere benker

Benkene i nærheten av Dronningberget naturreservat, inkludert benkene utenfor Sæterhytten, bør fundamenteres slik at de ikke kan flyttes av de besøkende. Tiltaket vil sørge for at benkene ikke flyttes ut i reservatet for å redusere den uønskede slitasjen, blant annet innenfor reservatet nedenfor Sæterhytten.

Figur 9 Benker ved Sæterhytten

3.2.4 Dialog med andre aktører

Det er etablert et samarbeidsforum for forvaltning av Bygdøy kulturmiljø som består av Det kongelige hoff, Norsk Folkemuseum, Kulturhistorisk museum, Statsbygg, Riksantikvaren, Oslo kommune og Statsforvalteren i Oslo og Viken som møtes to ganger i året. Temaer av betydning for besøksforvaltningen kan være ett av temaene som drøftes regelmessig i dette forumet.

4 Tiltaksplan

Tiltaksplanen viser hva slags tiltak forvaltningsmyndigheten for verneområdene vil gjennomføre for å nå mål i besøksstrategien. Tiltaksplanen skal rulleres årlig ettersom tiltak blir gjennomførte, og der gjennomføringsgraden avhenger av tildeling av midler hvert år. I samarbeidsprosjekt som involverer tilrettelegging og informasjon må det avklares hvem som skal ha ansvar for hva i hvert enkelt prosjekt, og alle tiltak skal skje i lag med lokale samarbeidsaktører.

Tabell 2 Tiltaksplan

Nr.	Tiltak	Ansvarlig	Samarbeidspartnere	Kostnad
1	Sette opp informasjonsskilt i hver innfallsport i begge reservatene	Statsforvalteren i Oslo og Viken	Riksantikvaren, Statsbygg, Norsk Folkemuseum/Bygdøy Kongsgård og Byantikvaren	30 000 – 45 000,-
	Fundamentere parkbenkene ved Sæterhytten/områder nær Dronningberget naturreservat	Statsforvalteren i Oslo og Viken	Riksantikvaren, Statsbygg og Norsk Folkemuseum/Bygdøy Kongsgård	
2	Oppgradere deler av stinettet i Prinsesseåsen NR	Statsforvalteren i Oslo og Viken	Riksantikvaren, Byantikvaren, Statsbygg og Norsk Folkemuseum/Bygdøy Kongsgård	
3	Årlig oppfølging av reservatene med fokus på forsøpling og nye stier	Statsforvalteren i Oslo og Viken/SNO	Norsk Folkemuseum/Bygdøy Kongsgård	
4	Ledegjerder	Statsforvalteren i Oslo og Viken/SNO		

Besøksstrategi

Dronningberget og Prinsesseåsen naturreservater

**Dronningberget
naturreservat**

**Prinsesseåsen
naturreservat**

Kontaktinformasjon Norges nasjonalparker

Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01
E-post: post@miljodir.no
Nett: www.miljodirektoratet.no
Post: Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim
Besøksadresse: Brattørkaia 15, 7010, Trondheim